

Fig. 1. Kalundborg 1870. I midten foroven S. Olai kirkegård, yderst til højre S. Jørgensbjerg. Efter Trap. - Kalundborg 1810. In the middle above the churchyard of S. Olai, outermost to the right S. Jørgensbjerg.

†S. JØRGENSGÅRDENS KAPEL ELLER KIRKE

Spedalskhedshospitalet nævnes første gang 4. marts 1292,¹ da stiftelsen, som ofte senere hen,² betænkte med en gave til dens drift.

Hospitalet var viet til den hellige *Nikolaj* (*sancti Nicolai leprosurum in Kalundburg*), hvilket kilder fra 1327 og 1391 oplyser.³ Fra begyndelsen af 1400'erne er den hellige *Jorgens* (Georgs) navn knyttet til stiftelsen.⁴

31. dec. 1361 godkendte pave Innocens 6. Valdemar Atterdags oprettelse af kapeller »i, foran eller i nærheden af« borgene Vordingborg, Kalundborg, Søborg, Gurre, Korsør og København og tilstod dem, der besøgte nævnte kapel-

ler, aflad.⁵ Hvilke kapeller, der har ligget i, foran eller i nærheden af de seks nævnte borge, lader sig ikke afgøre. 7. marts 1364 gav pave Urban 5. aflad til dem, der besøgte kapeller på Vordingborg, Gurre og Søborg samt S. Jørgenskaplet i Kalundborg (*sancti Georgii in Kalingeburgh*). Ved samme lejlighed skænkede paven relikvier til kapellerne.⁶ Relikvierne bestod af smådele af »den glørrige« jomfru Marias hår og klæder og af »det hellige korsets træ« og tillige relikvier efter S. Johannes døberen, S. Jørgen, S. Vincentius, S. Nercus og S. Achilleus. 1401 meddelte pave Bonifacius 9. dem, der besøgte S. Jørgens kapel

i Kordel ved Kalundborg (*capella sancti Georgii in Cordil prope Calundborch*) på S. Jørgens dag samme aflad som dem, der 1. og 2. aug. besøgte Pontiuiculakirken ved Assisi.⁷ Heraf fremgår, at S. Jørgens kapel ikke har ligget på borgen, men i vestbyen i Kordel. Om kapellet har været selvstændigt i forhold til S. Jørgensgården lader sig vanskeligt afgøre,⁸ men hvis det har været tilfældet, må man vel forestille sig, at den milde stiftelse må have haft en eller anden form for kirkerum. I alle fald giver Valdemar Atterdag 3. maj 1361 gods til et *alter* i de spedalskes hospital i Kalundborg til underhold for en præst, der dagligt skulle afholde messer her. Kongen forbeholder sig og sine efterkommere præsentationsretten til nævnte alter.⁹ 1447 nævnes en præst i S. Jørgen.¹⁰

Med Ribeartiklerne 1542 nedlagdes alle S. Jørgensgårdene som følge af spedalskhedens efterhånden ringe omfang. Deres ejendomme og indtægter henlagdes til brug for fattige og syge. Således bortforleendes Kalundborgs S. Jørgensgård flere gange på betingelse af, at ihændehave- ren skulle underholde et antal nødlidende.¹¹ 1631 underlagdes stiftelsen Vartov i København som led i en almindelig statslig hospitals- og fattigvæsenreform.¹²

Der er ved flere lejligheder fundet skeletdele vest for S. Jørgensbjerg nr. 2-4 (fig. 1), hvor stiftelsens kirkegård må antages at have ligget, og ved nedgravning af kloak og ledninger i forbindelse med en ombygning 1984 blev der fundet fundamenter af kampesten og mursten, som dog ikke tegner noget billede af en bygning.¹³

Henvisninger. ¹ DiplDan., DanRigBr. 2. rk. IV, nr. 67.

² DiplDan., DanRigBr. 2. rk. VI, nr. 91, 9. okt. 1307; 2. rk. IX, nr. 372, 21. febr. 1327; Repert. nr. 10433.

³ DiplDan., DaRigBr. 2. rk. IX, nr. 372, 4. rk. IV, nr. 380.

⁴ HofmFund. X, 176-78.

⁵ DiplDan., DaRigBr. 3. rk. VI, nr. 118-19.

⁶ Michel Hayez, udg.: *Lettres communes des papes du XIVe siècle. Urbain V (1362-70)*, Rome 1976, s. 449 nr. 11397, identisk med DiplDan., DaRigBr. 3. rk. VII, nr. 36.

⁷ ActaPont. II, 137 nr. 1000, s. 139 nr. 1004.

⁸ Tore Nyberg og Thomas Riis, red.: *Kalundborgs Historie 1*, 1985, s. 49, 4, 1992, s. 83-84, 107-108.

⁹ DiplDan., DaRigBr. 3. rk. VI, nr. 41.

¹⁰ Repert. nr. 7718.

¹¹ KancBrevb. 29. april 1564, 28. maj 1579, 16. april 1586 og 9. okt. 1611.

¹² HofmFund. X, 44-48.

¹³ Henrik Larsen: *Kalundborg By og Omegn i Fortiden*, i *ÅrbHolbæk 1936*, s. 150; Tore Nyberg og Thomas Riis, red.: *Kalundborgs Historie 3*, 1982, s. 390-95; indb. ved Lisbeth Pedersen 16. marts 1984 og Pia Bennike: *Antropologisk rapport vedrørende knoglefund fra Skt. Jørgensbjerg, Kalundborg*, 26. marts 1984, i Kalundborg Museums arkiv.